

แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุ
ในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*

CAREER DEVELOPMENT STRATEGIES TO INCREASE ECONOMIC VALUE FOR
THE ELDERLY IN SELAPHUM DISTRICT, ROI ET PROVINCE.

ปิยพรดี ทองดี

Piyaponwadee Thongdee

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ประเทศไทย

Roi Et Rajabhat University, Thailand

E-mail: piyapornwadee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาศักยภาพและคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ และ (2) ศึกษาแนวทางการสร้างอาชีพที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานเชิงกรณีศึกษา เก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุ 60 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักความเพียงพอของการศึกษาเชิงสำรวจในชุมชนและความอิ่มตัวของข้อมูล โดยคัดเลือกแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นด้วยวิธีเจาะจง และขยายรายชื่อด้วยวิธีลูกโซ่ เครื่องมือประกอบด้วยแบบสอบถาม 4 ตอน รวม 20 ข้อ แบบสัมภาษณ์ และเวทีสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน จาก 4 กลุ่มอาชีพ ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์ประเด็นตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีศักยภาพและคุณค่าในตนเอง ส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรง มีประสบการณ์ด้านเกษตรกรรม การค้าขาย งานหัตถกรรม และการแปรรูปอาหาร ยังต้องการงานเพื่อสร้างรายได้เสริม ลดความเหงา และรักษาบทบาททางสังคม อาชีพที่เหมาะสมควรเป็นงานเบา ทำได้ที่บ้าน ใช้ภูมิปัญญาเดิม ใช้ทุนไม่สูง และเชื่อมโยงตลาดชุมชน โดยเน้นความเหมาะสมกับวัย สุขภาพ เวลา ครอบครัว ความปลอดภัย ภูมิปัญญาท้องถิ่น การรวมกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การ

* Received: 1 November 2025; Revised: 13 December 2025; Accepted: 14 December 2025

ประชาสัมพันธ์ออนไลน์ และการเชื่อมโยงผู้ซื้อ เพื่อขยายโอกาสรายได้เสริม ลดภาระครอบครัว แนวทางการสร้างอาชีพควรดำเนินการแบบบูรณาการระหว่างภาครัฐ ชุมชน ครอบครัว และเครือข่ายการตลาด โดยสนับสนุนการฝึกอบรม งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สุขภาพ และช่องทางจำหน่าย การพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมช่วยเสริมการพึ่งพาตนเอง เพิ่มรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิต และทำให้ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมไทยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การสร้างอาชีพ, มูลค่าทางเศรษฐกิจ, ผู้สูงอายุ, อำเภอสลภูมิ, จังหวัดร้อยเอ็ด

Abstract

This research article aimed to (1) study the potential and self-worth of elderly people and (2) examine appropriate career development approaches to enhance the economic value of elderly people in Selaphum District, Roi Et Province. This study employed a mixed-methods case study design. Data were collected from 60 elderly participants. The sample size was determined based on the principle of adequacy for community-based survey research and data saturation. The participants were selected through non-probability sampling using purposive sampling, and the list of participants was expanded through snowball sampling. The research instruments consisted of a four-part questionnaire with a total of 20 items, an interview form, and focus group discussions with 12 key informants from four occupational groups. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis and thematic synthesis in accordance with the research objectives.

The findings revealed that elderly people possessed potential and self-worth. Most of them were in good health and had experience in agriculture, trade, handicrafts, and food processing. They still desired to work in order to earn supplementary income, reduce loneliness, and maintain their social roles. Suitable occupations should be light work that can be performed at home, make use of existing local wisdom, require low investment, and connect with community markets. Such occupations should emphasize

suitability in terms of age, health, time, family context, safety, local wisdom, group formation, product development, online public relations, and connection with buyers in order to expand opportunities for supplementary income and reduce the burden on families. Career development approaches should be implemented through integrated collaboration among government agencies, communities, families, and marketing networks by supporting training, budgets, materials and equipment, health promotion, and distribution channels. The development of appropriate occupations helps strengthen self-reliance, increase income, improve quality of life, and enable elderly people to become valuable resources of Thai society in a sustainable manner.

Keywords: Career Creation, Economic Value, Elderly, Selaphum District, Roi Et Province

บทนำ

องค์การสหประชาชาติได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมสูงอายุเป็น 3 ระดับ ได้แก่ สังคมสูงอายุ (Aging society) คือมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) คือมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 และสังคมสูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) คือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ (คาสปาร์ฟิค, วาสนา อิมเอม, และรัตนภรณ์ ตังธนเศรษฐ์, 2558) สำหรับประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2548 โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายुर้อยละ 10.3 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง จนคาดว่าจะเป็สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2565 และเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างเต็มที่ในปี พ.ศ. 2575 (คาสปาร์ฟิค, วาสนา อิมเอม, และรัตนภรณ์ ตังธนเศรษฐ์, 2558) (คาสปาร์ฟิค, วาสนา อิมเอม, และรัตนภรณ์ ตังธนเศรษฐ์, 2558)

สำนักงานสถิติแห่งชาติรายงานว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีบทบาทสำคัญในการเกื้อหนุนครอบครัวและสังคม เช่น ให้คำปรึกษา ดูแลลูกหลาน เฝ้าบ้าน เฝ้าร้าน และช่วยจัดการด้านการเงินมากกว่าร้อยละ 70 ขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุนอกเขตเทศบาลมีรายได้ต่ำกว่าผู้สูงอายุในเขตเทศบาล และรายได้หลักจํานวนมากยังมาจากครอบครัวและการทำงาน อย่างไรก็ตาม แหล่งรายได้ดังกล่าวมีแนวโน้มลดลงตามจำนวนวัยแรงงานที่เกื้อหนุนผู้สูงอายุลดลง ทำให้ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาเงินออม เบี้ยยังชีพ บำเหน็จบำนาญ หรือรายได้จากทรัพย์สินของตนเองมากขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

สถานการณ์สังคมสูงวัยจึงเป็นประเด็นสำคัญของสังคมไทย เนื่องจากประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างเต็มที่ โดยคาดว่าจะมีประชากรสูงอายุประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งประเทศ ภายในปี พ.ศ. 2575 การเตรียมความพร้อมจึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อการทำให้ผู้สูงอายุอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีมีส่วนร่วม และได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563)

ศุภเจตน์ จันทรสาส์น อธิบายว่า หากผู้สูงอายุมีความพร้อมด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม หรือเป็นผู้สูงอายุที่มีพลังในการดำเนินชีวิต ย่อมส่งผลดีทั้งต่อผู้สูงอายุ ครอบครัว และสังคมโดยรวม (ศุภเจตน์ จันทรสาส์น, 2555) สุกจักษ์ แสงประจักษ์สกุล ชี้ว่า การที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีและสามารถสร้างรายได้ให้ตนเองได้ จะช่วยลดภาระของครอบครัวและลดงบประมาณด้านการรักษาพยาบาลของภาครัฐ อีกทั้งการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุยังเป็นโอกาสในการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือการปันผลทางประชากรครั้งที่ 2 (สุกจักษ์ แสงประจักษ์สกุล, 2557)

การเข้าสู่สังคมสูงอายุในหลายประเทศทั่วโลกทำให้องค์การอนามัยโลกเสนอกรอบแนวคิด Active Ageing เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม โดยเน้นสุขภาพ ความมั่นคง และการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับบริบทของการสร้างอาชีพและการส่งเสริมคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุได้ (World Health Organization, 2002)

เขตพื้นที่อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และมีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ผู้สูงอายุ ปี 2567 มีกระแสความเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาดังกล่าว เป็นผลทำให้วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในชนบท การดำรงชีวิตจากครอบครัวขยายเปลี่ยนมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ประชากรส่วนใหญ่เป็นเด็กและผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุจะอยู่บ้านเพียงลำพังคนเดียว ไม่ค่อยได้พบปะพูดคุยกับใคร ส่วนใหญ่จะมีการดูแลบ้าน ประกอบอาหารและเลี้ยงดูหลาน เนื่องจากบุตรที่แต่งงานแล้วหรือยังไม่แต่งงาน จะต้องไปหารายได้หรือต้องไปทำงานต่างถิ่น ทำให้ผู้สูงอายุต้องมียุทธศาสตร์ในการเลี้ยงดูหลาน ไม่มีอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้เป็นของตนเอง ต้องคอยรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบล สาธารณสุข และลูกหลาน ส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดภาวะเจ็บป่วยด้านร่างกายและจิตใจเพิ่มขึ้น

จากสภาพดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อค้นหาคำศัพท์ ภูมิปัญญา และคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ตลอดจนพัฒนาแนวทางหรือกระบวนการที่เหมาะสมต่อการสร้างรายได้ การพึ่งพาตนเอง

และการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน โดยอาศัยกรอบแนวคิดพัฒนาพลังและบริบทเศรษฐกิจฐานรากเป็นฐานในการวิเคราะห์

วัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพ และคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเชิงกรณีศึกษา (mixed-methods case study) เก็บข้อมูลแบบภาคตัดขวางครั้งเดียว (cross-sectional study) มุ่งอธิบายปรากฏการณ์เชิงลึกในบริบทพื้นที่ มากกว่าการสรุปอ้างอิงเชิงสถิติไปยังประชากรทั้งหมด การวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เลขที่ 101/2568 เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และประเด็นสนทนากลุ่ม ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์ประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย

1. ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 19,308 คน (กรมการปกครอง สำนักบริหารการทะเบียน, 2568) กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณกำหนดจำนวน 60 คน โดยพิจารณาจากขอบเขตการศึกษาระดับชุมชน ความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม และความเพียงพอของข้อมูลสำหรับการวิจัยแบบผสมผสานที่มุ่งอธิบายบริบทพื้นที่ การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีไม่อาศัยความน่าจะเป็น โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ประกอบอาชีพหรือมีศักยภาพในการสร้างรายได้ แล้วขยายรายชื่อด้วยวิธีลูกโซ่ (snowball sampling) เพื่อให้ครอบคลุมความหลากหลายด้านเพศ อายุ ภูมิหลังอาชีพ และสภาพเศรษฐกิจสังคม ดังนั้น กลุ่มตัวอย่าง 60 คนจึงเป็นตัวแทนเชิงบริบทและเชิงวิเคราะห์ มิใช่ตัวแทนเชิงสถิติ ผลการวิจัยจึงควรตีความภายใต้บริบทของอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ จึงกำหนดตัวแปรเป็น “ตัวแปรที่สังเกตได้” (observed variables) และ “ประเด็นศึกษา” แทนการกำหนดตัวแปรต้นและตัวแปรตามเชิงเหตุผล ประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ (1) ลักษณะส่วนบุคคลและครอบครัว เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำบลที่อยู่อาศัย และลักษณะครอบครัว (2) ความต้องการทำงานเพื่อสร้างรายได้และคุณค่าทางเศรษฐกิจ (3) การมีส่วนร่วมในการผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภค และการลงทุนในระบบเศรษฐกิจชุมชน (4) ประสบการณ์ ความรู้ด้านสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และ (5) แนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แบบสอบถามได้รับการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ด้วยดัชนี IOC และ CVI จากนั้นทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงจำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.968 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นระดับสูง ส่วนแบบสัมภาษณ์และประเด็นสนทนากลุ่มได้รับการตรวจสอบความครอบคลุม ความชัดเจนของภาษา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ก่อนนำไปใช้จริง พร้อมตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการเทียบเคียงข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และเวทีสนทนากลุ่ม

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบปลายปิด (Close-Ended Question) สร้างจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 60 คน แบ่งเป็น 4 ตอน รวม 20 ข้อ ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ เป็นคำถามแบบเลือกตอบ ได้แก่ เพศ อายุ ตำบลที่อยู่ ระดับการศึกษา และลักษณะครอบครัว โดยใช้มาตรานามบัญญัติ (Nominal Scale) และมาตราเรียงลำดับ (Ordinal Scale) ตามลักษณะของข้อมูล

ตอนที่ 2 ความต้องการทำงานที่สามารถสร้างรายได้และคุณค่าทางเศรษฐกิจ จำนวน 5 ข้อ เป็นคำถามแบบเลือกตอบ ให้ผู้ตอบสำรวจตนเองและประเมินเหตุการณ์หรือความรู้สึกในช่วง 3 เดือนที่

ผ่านมา ใช้มาตราอันตรภาค (Interval Scale) และมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามรูปแบบของ Likert's Scale (Wade, B, 2006)

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการผลิตและการบริโภคสินค้าหรือบริการในระบบเศรษฐกิจ จำนวน 5 ข้อ เป็นคำถามแบบเลือกตอบ ให้ผู้ตอบประเมินตนเองในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา ใช้มาตราอันตรภาค (Interval Scale) และมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert's Scale

ตอนที่ 4 ประสิทธิภาพและความรู้เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพและความต้องการของผู้สูงอายุ จำนวน 5 ข้อ เป็นคำถามแบบเลือกตอบ ให้ผู้ตอบประเมินตนเองในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา ใช้มาตราอันตรภาค (Interval Scale) และมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert's Scale

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยใช้คะแนนเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นตามแนวคิดของเบสท์ (Best, J. W, 1977)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เครื่องมือเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview form) และประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบบปลายเปิด (Open-Ended Question) สร้างจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นแกนนำชุมชนจาก 4 กลุ่มอาชีพ รวม 12 คน โดยแบ่งคำถามออกเป็น 3 ส่วน รวม 9 ข้อ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 1 ข้อ ครอบคลุมอายุ ที่อยู่อาศัย สุขภาพ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ จำนวน 5 ข้อ มุ่งศึกษาประสบการณ์ ความต้องการ และความเหมาะสมของอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 3 การสนับสนุนจากชุมชนและภาครัฐ จำนวน 3 ข้อ มุ่งศึกษาบทบาทของภาครัฐ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ จัดเวทีสนทนากลุ่มในประเด็น “ประสบการณ์การทำอาชีพที่ผ่านมา” “อาชีพในชุมชนที่ผ่านมา” “อาชีพใดที่ตรงใจเรา” และ “แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ” เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ร่วมกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบการวิจัย (2) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามจากผู้สูงอายุ

60 คนในพื้นที่ศึกษา และ (3) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและเวทีสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน จาก 4 กลุ่มอาชีพ จากนั้นตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล จัดหมวดหมู่ และเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ลงรหัสข้อมูล และบันทึกข้อมูลในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณ ควบคู่กับการถอดความและจัดหมวดหมู่ข้อมูลเชิงคุณภาพ

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่ามัธยฐาน (median) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสร้างอาชีพ

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยอ่านทวนข้อมูล จัดหมวดหมู่ประเด็นสำคัญ เปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเวทีสนทนากลุ่ม แล้วสังเคราะห์ข้อค้นพบให้ตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อของการวิจัย

6. การปกป้องความลับของข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าร่วมวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและการนำไปใช้ในภาคปฏิบัติขององค์กรธุรกิจ ภาครัฐ ชุมชน และสังคม โดยยึดหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2564)

1. หลักความเคารพในบุคคล ทำการขอความยินยอมจากผู้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในการวิจัย
2. หลักการให้ประโยชน์และไม่ก่อให้เกิดอันตราย งานวิจัยครั้งนี้ไม่เปิดเผยชื่อ-นามสกุล รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยเก็บรักษาความลับของอาสาสมัคร ไม่มีการระบุตัวตน (identifier) ที่เชื่อมโยงถึงตัวอาสาสมัคร และเคารพสิทธิส่วนบุคคลตามข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. หลักความยุติธรรม มีเกณฑ์การคัดเข้าและออกชัดเจน ไม่มีอคติ มีการกระจายประโยชน์และความเสี่ยงอย่างเท่าเทียมกันโดยวิธีการสุ่ม

7. ความสอดคล้องของการศึกษาวิจัยที่มีต่อจุดมุ่งหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีความสอดคล้องต่อจุดมุ่งหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามท้องที่การสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UN Thailand) ได้เผยแพร่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) ที่ประชาคมโลกตกลงร่วมกันที่จะใช้เป็นกรอบในการดำเนินการด้านการพัฒนา โดยประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย โดยงานวิจัยฉบับนี้ มุ่งเน้นความสอดคล้องกับเป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และมีผลผลิตภาพ และการมีงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน การศึกษาแนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จะช่วยให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำองค์ความรู้ ต่อยอดพัฒนาการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน และเพื่อบรรลุเป้าหมายในระดับที่สูงขึ้น

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนาของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุ

ปัจจัย	Mean	Median	SD	แปลผล
ความต้องการทำงานเพื่อสร้างรายได้และคุณค่าทางเศรษฐกิจ	3.5695	4	0.9603	มาก
การมีส่วนร่วมในการผลิตและบริโภคสินค้า/บริการ	2.2949	2	0.6395	ต่ำ
ประสบการณ์ ความรู้ด้านสุขภาพ และความต้องการของผู้สูงอายุ	2.8847	2.6	0.7552	ปานกลาง
สรุป	2.9164	3	0.7850	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสร้างอาชีพอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.9164) โดยประเด็นความต้องการในการทำงานที่สามารถสร้างรายได้และคุณค่าทางเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.5695) สะท้อนว่าผู้สูงอายุมุ่งมั่นที่จะมีแรงจูงใจและความพร้อมในการทำงานตามศักยภาพของตนเอง เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้สูงอายุในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดมีศักยภาพและคุณค่าในตนเองจากประสบการณ์ชีวิต ทักษะด้าน

เกษตรกรรม การค้าขาย งานหัตถกรรม และการแปรรูปอาหาร รวมทั้งมีความต้องการรักษาบทบาททางสังคมและลดความเหงา ส่วนวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการสร้างอาชีพที่เหมาะสมควรเป็นงานเบา ทำได้ที่บ้าน ใช้ทุนไม่สูง เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีระบบสนับสนุนจากภาครัฐ ชุมชน ครอบครัว และเครือข่ายการตลาด เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เสริม พึ่งพาตนเอง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

อภิปรายผล

1. การศึกษาศักยภาพและคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่ยังมีศักยภาพในการดำรงชีวิตและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรง มีประสบการณ์จากอาชีพเดิม เช่น เกษตรกรรม การค้าขาย งานหัตถกรรม และการแปรรูปอาหาร ตลอดจนมีความต้องการทำงานเพื่อสร้างรายได้เสริม ลดความเหงา และรักษาบทบาททางสังคม ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มประชากรที่ต้องได้รับการดูแลหรือสงเคราะห์เท่านั้น แต่ยังเป็น “ทุนมนุษย์” และ “ทุนทางสังคม” ที่สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้ ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดพลังที่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี มีส่วนร่วมในสังคม และมีความมั่นคงในการดำเนินชีวิต โดยขวัญชนก ทองเดช และคณะ ได้เสนอว่าตัวชี้วัดพลังของผู้สูงอายุไทยควรพิจารณาทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคง (ขวัญชนก ทองเดช และคณะ, 2564) สอดคล้องกับนภาพร อินสิน และคณะ ศึกษาภาวะพลังของผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร พบว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะพลังสามารถพึ่งพาตนเองและใช้ศักยภาพของตนเพื่อทำประโยชน์แก่สังคมได้ (นภาพร อินสิน และคณะ, 2564) นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับเชษฐา แก้วพรม และคณะ ที่พบว่า ความรู้สึกรู้สีกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุเกิดจากการมองเห็นคุณค่าในตัวเอง การมีสุขภาพดี การมีความสามารถ การมีรายได้ การได้ช่วยเหลือผู้อื่น และการได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและศักยภาพ จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจ คุณค่าในตนเอง และสุขภาวะทางจิตใจของผู้สูงอายุ (เชษฐา แก้วพรม, Saifon In-Srichaun, และ Laksana Pongpumma, 2563)

2. การศึกษาแนวทางการสร้างอาชีพที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ พบว่า อาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุควรเป็นงานเบา ทำได้ที่บ้าน ใช้ทุนไม่สูง ใช้ภูมิปัญญาเดิม และสามารถเชื่อมโยงกับตลาดชุมชนหรือเครือข่ายการจำหน่ายได้ เช่น งานหัตถกรรม การทอผ้า การแปรรูปอาหาร

เกษตรอินทรีย์ และกิจกรรมบริการชุมชน ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การสร้างอาชีพผู้สูงอายุไม่ควรเน้นเพียงการเพิ่มรายได้ แต่ควรออกแบบให้สอดคล้องกับสุขภาพ เวลา ความปลอดภัย บทบาทในครอบครัว และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชน กล่าวคือ อาชีพของผู้สูงอายุควรมีลักษณะยืดหยุ่น ไม่ก่อภาระต่อร่างกาย และช่วยรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมไปพร้อมกัน แนวทางนี้สอดคล้องกับพิมพงา เพ็งนาเรนทร์ ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุ เพราะชุมชนเป็นกลไกในการค้นหาศักยภาพ สนับสนุนการเรียนรู้ และเชื่อมโยงตลาดให้แก่ผู้สูงอายุ (พิมพงา เพ็งนาเรนทร์, 2564) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของพระมหาประกาศิต สิริเมโธ และคณะ ที่เสนอว่า การพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุควรดำเนินควบคู่กับการฝึกอบรม การรวมกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย (พระมหาประกาศิต สิริเมโธ และคณะ, 2568)

เมื่อพิจารณาโดยรวม แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ควรดำเนินการในลักษณะบูรณาการระหว่างภาครัฐ ชุมชน ครอบครัว และเครือข่ายการตลาด โดยภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณ การฝึกอบรม วัสดุอุปกรณ์ การดูแลสุขภาพ และช่องทางจำหน่าย ชุมชนควรทำหน้าที่ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างตลาดรองรับ ครอบครัวควรเป็นแรงสนับสนุนด้านกำลังใจและการช่วยเหลือเบื้องต้น ส่วนเครือข่ายการตลาดควรช่วยเพิ่มโอกาสในการประชาสัมพันธ์และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทั้งในพื้นที่และช่องทางออนไลน์ ดังนั้น การพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุจึงควรเป็นมากกว่ามาตรการเพิ่มรายได้ แต่ควรเป็นกระบวนการยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดการพึ่งพิง และทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

การศึกษาศักยภาพ และคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ผู้สูงอายุในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดมีศักยภาพและคุณค่าในตนเองจากประสบการณ์ชีวิต ทักษะอาชีพเดิม สุขภาพที่ยังเอื้อต่อการทำงาน และความต้องการมีส่วนร่วมในครอบครัวและชุมชน ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องการการทำงานเพื่อสร้างรายได้เสริม ลดความเหงา และคงบทบาททางสังคม

แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจควรดำเนินการแบบบูรณาการระหว่างภาครัฐ ชุมชน ครอบครัว และเครือข่ายการตลาด โดยเน้นอาชีพที่ทำได้ในบ้าน ใช้ทุนไม่สูง สอดคล้องกับสุขภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น งานหัตถกรรม การแปรรูปอาหาร เกษตรปลอดภัย และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งนี้ การพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเอง มีรายได้เสริม มีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมไทยอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1.1 ส่งเสริมการสร้างอาชีพที่เหมาะสมกับบริบทของผู้สูงอายุ ควรพัฒนาอาชีพที่สามารถทำได้ในบ้านหรือบริเวณที่อยู่อาศัย เพื่อลดปัญหาด้านการเดินทางและข้อจำกัดทางร่างกาย เช่น งานฝีมือ งานแปรรูปผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน หรือการขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์

1.2 จัดอบรมเพิ่มพูนทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ เช่น ทักษะด้านเกษตรกรรมปลอดภัย การตลาด พื้นฐาน การจัดการเงิน หรือทักษะเทคโนโลยีดิจิทัลเบื้องต้น

1.3 จัดตั้งและสนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุในทุกตำบล เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ทักษะชีวิต กิจกรรมนันทนาการ และส่งเสริมสุขภาพจิตใจ ลดภาวะการอยู่ลำพัง และเพิ่มคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

1.4 ส่งเสริมระบบเครือข่ายครอบครัวและชุมชน สนับสนุนบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการดูแลและสร้างแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคม

2. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1. พัฒนาระบบสนับสนุนด้านสุขภาพเชิงรุก ควรให้ความรู้ด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงบริการ พร้อมจัดให้มีหน่วยดูแลสุขภาพเคลื่อนที่ในพื้นที่ห่างไกล

2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจฐานราก เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มอาชีพ วิสาหกิจชุมชน หรือโครงการเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดความโดดเดี่ยว และเพิ่มรายได้เสริมอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป

1. ขยายขอบเขตการวิจัยในพื้นที่และกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายขึ้น เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการสร้างอาชีพและปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทและเมือง รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสุขภาพแตกต่างกัน
2. ศึกษาผลกระทบระยะยาวของการจัดกิจกรรมอบรมและโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของโครงการอบรมทักษะและการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในการส่งเสริมอาชีพและคุณภาพชีวิต พร้อมทั้งวัดความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและรายได้ของผู้สูงอายุ
3. วิจัยปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการประกอบอาชีพภายในบ้าน เพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับข้อจำกัดทางกายภาพ ทรัพยากร การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ตลอดจนเทคโนโลยีที่ช่วยอำนวยความสะดวก
4. ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและช่องทางออนไลน์ในการสร้างรายได้เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงตลาดและเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้อย่างยั่งยืน
5. วิจัยบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เพื่อหาแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือและการสนับสนุนทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง สำนักบริหารการทะเบียน. (2568). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน) มิถุนายน 2568. เรียกใช้เมื่อ 12 กรกฎาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/tj7X9>.
- ขวัญชนก ทองเดช และคณะ. (2564). การพัฒนาตัวชี้วัดพัฒนาผู้สูงอายุไทย. *ศึกษาศาสตร์ มจร*, 9(1), 83–92.
- คาสปาร์ฟิค, วาสนา อิมเอม, และรัตนภรณ์ ตังธนเศรษฐ์. (2558). รายงานสถานการณ์ประชากรไทย พ.ศ.2558 “โฉมหน้าครอบครัวไทย ยุคเกิดน้อย อายุยืน”. กรุงเทพมหานคร : กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เชษฐา แก้วพรม, Saifon In-Sricheun, และ Laksana Pongpumma. (2563). ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ. *วารสารวิชาการสุขภาพภาคเหนือ*, 7(1), 76–86.

- นำพร อินสิน และคณะ. (2564). ภาวะพลัดพรากของผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 14(3), 94–103.
- พระมหาประกาศิต สิริเมธ และคณะ. (2568). การพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 8(2), 260–275.
- พิมพ์ภา เพ็งนาเรนทร์. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 15(1), 42–58.
- ศุภเจตน์ จันทรสาสน์. (2555). พลัดพรากของผู้สูงอายุไทย การปันผลทางประชากร และโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในสังคมสูงวัย. *วารสารศรีนครินทร์วิจัยและพัฒนา*, 4(7), 201–214.
- สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. (2564). *แนวทางจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (ปรับปรุงครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *รายงานผลเบื้องต้น สสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุภจักษ์ แสงประจักษ์สกุล. (2557). วุฒิวยของผู้สูงอายุไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ*, 17, 231–248.
- Best, J. W. (1977). *Research in Education (3rd ed.)*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Wade, B. (2006). *Basic Research Methods: An Entry to Social Science Research*. Bangkok: McGraw-Hill.
- World Health Organization. (2002). *Active Ageing: A Policy Framework*. Geneva: World Health Organization.